

Filmhandledning

Stella. Ett liv

Längd: 121 minuter

Ursprung: Tyskland, Schweiz, Österrike, 2024

Språk: tyska, svensk text

Regi: Kilian Riedhof

Rekommenderas för: årskurs 9–vux

Innehåll

Stella. Ett liv	1
Om Filmhandledningen	3
Före filmen.....	3
Filmen och läroplanen	3
Handling.....	3
Tema: Ett samhälle i skräck	4
Att leva med sitt samvete	6
Film och verklighet.....	6
Slutdiskussion.....	7

Om Filmhandledningen

Denna filmhandledning är tänkt att användas som inspiration och stöd vid ett filmsamtal.

De teman som tas upp är förslag på frågeställningar och diskussioner. Du väljer själv vad du vill och hinner ta upp med din klass samt vad som är relevant och intressant för just dina elever.

Före filmen

Förbered klassen på att ni ska se en film som handlar om judeförföljelsen under andra världskriget i allmänhet och en människas öde i synnerhet. Stella Goldschlag har funnits på riktigt och filmens handling är baserad på hennes liv. Som med alla filmatiseringar fiktionaliseras berättelsen till viss del i filmens form, vilket är viktigt att ta upp och diskutera. Filmens tematik kretsar kring det dubbla med att vara både offer och föröware. Filmen innehåller en obehaglig misshandelsscen.

Filmen och läroplanen

I skolans värdegrund och uppdrag står det bland annat om vikten av att utveckla kunskaper om demokratiska värden och mänskliga rättigheter. I historieundervisningen läggs vikt på hur människans förståelse av det förflutna är inflett i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. Andra världskrigets orsaker och konsekvenser är centrala händelser som fortfarande påverkar vår samtid.

Att se en film gemensamt på biograf kan vara en bra start för ett tematiskt arbete där filmen utgör en gemensam upplevelse. Att diskutera filmen efteråt kan träna den analytiska

förmågan kring hur teman presenteras och gestaltas i rörlig bild.

Handling

Stella Goldschlag är en ung, levnadsglad judinna i 1940-talets Berlin. Hon är sångerska i ett jazzband och i början av filmen får vi se hur de repar tillsammans inför en spelning. Andra världskriget har brutit ut och judeförföljelsen pågår i samhället. Stella vill inte se och ta in det som pågår. Hon har siktet inställt på USA och Broadway, trots att landet inte längre släpper in någon.

Ett tidshopp till februari 1943. Alla judar tvingas ha en davidsstjärna fastsydd på sina kläder och Stella och hennes föräldrar jobbar i en tung fabriksmiljö där oron är stor, judar försvinner spårlöst. På kvällarna byter Stella om, sminkar sig och tar bort sin davidsstjärna för att kunna gå ut och dansa. Föräldrarna tycker att deras dotter är oansvarig. Dagen kommer då vakter strömmar in på fabriken för att deportera alla judar. Stella och hennes föräldrar lyckas fly undan tack vare en vakt som har ett gott öga till dem. De lever nu gömda i en lägenhet. Stella fortsätter att röra sig ute på stan, skyddad av sitt blonda hår och blåa ögon. Hon träffar Rolf som först lurar henne att han är en nazist som begär hennes identitetshandlingar. Rolf är också jude, attraktion uppstår mellan dem. Det visar sig att Rolf kan skapa falska ID-handlingar. Stella slår sig ihop med honom och de tjänar tillsammans pengar på verksamheten. Stellas föräldrar får falska ID-handlingar och i och med det skiljs de åt, Stella flyttar ihop med Rolf och föräldrarna får ny adress. Slitningar uppstår dock mellan Rolf och Stella och hon

känner sig nödgad att söka en annan bostad. Hon börjar sälja ID-handlingar med en annan man, Schönhaus, men omständigheter och den fysiska attraktionen gör att vägarna för tillbaka till Rolf. Berlin blir bombat. Stella, Rolf och deras vän Johnny smiter in i en festvåning, förser sig med mat och dryck. De dansar, hånglar och känner allmänt oansvar för allt. Några dagar senare blir de angivna av en tidigare bandmedlem, Inge, och hamnar i Gestapos våld. Stella förhörs, de vill veta var Schönhaus, mannen som förfalskar ID-handling håller hus. Hon blir grovt misshandlad och skenavrättad med en pistol mot tinningen.

Under fängelsetiden får hon tillstånd att göra ett tandläkarbesök. Väl där ser hon en chans att fly och tar sig tillbaka till sina föräldrar för att söka tröst. Genom detta blir de dock alla kort därefter tagna av Gestapo igen. När de hotas med att bli skickade till Auschwitz sluter hon ett avtal – hon lovar att börja jobba som angivare åt Gestapo. Hennes partner Rolf ingår samma slags avtal och paret jobbar återigen ihop. Stella har under sin uppväxt varit en populär tjej med ett rikt socialt liv, detta utnyttjar hon nu när hon har i uppgift att hitta judar i staden som lever under nazisternas radar. Hon ser till att vinna deras

förtroende för att sedan svika dem och ange dem.

SS-soldaten som Stella arbetar för skickar hennes föräldrar till Theresienstadt med ett löfte om att de ska vara säkra där.

Ett tidshopp till Berlin 1957. Kriget är sedan länge över. Stella överlevde men hennes föräldrar dödades i Auschwitz. Nu har hon suttit tio år i sovjetiskt fängelse, men står inför rätta igen för sina brott. Mängder är de judar vars anhöriga har mördats på grund av hennes angiveri. Stella döms återigen till tio års fängelse, men får gå fri då det anses att hon redan avtjänat sitt straff i Sovjetunionen.

Filmen slutar med ytterligare ett tidshopp där vi får se Stella som en åldrad kvinna 1984 i Freiburg. Ensam i sin bostad hoppar hon över räcket till sin balkong. I eftertexten kan vi läsa att hon efter ett misslyckat självmordsförsök 1984 slutligen tar sitt liv 1994.

Sista meningen i eftertexten är en uppmaning till oss efterlevande: *Ni är inte ansvariga för det som hände. Men ni är ansvariga för att det inte händer igen.* Ett citat av Max Mannheimer, överlevande, Dachaus koncentrationsläger.

Tema: Ett samhälle i skräck

Filmens allra första minuter kallas anslag. Vi får se Stella hemma i sin lägenhet, hon provar kläder, sjunger och poserar framför spegeln. Slutligen böjer hon sig fram och kysser sin egen spegelbild med läppar målade i rött. Anslaget ska ge oss tittare en uppfattning om filmens tematik.

- Vad kan vi utläsa av denna films anslag? Vem är Stella? Vad har hon för drivkrafter?

I början av filmen är det år 1940. Kriget har pågått i ca ett år.

- Beskriv hur pratet går hemma vid Stella och hennes föräldrars middagsbord. Hur ser de på judeförföljelsen? Vad anser de behöver göras? Tycker de olika?

År 1943 tvingas alla judar bära davidsstjärnan. Stella och hennes föräldrar jobbar i fabrik.

- Hur undkommer de när SS-soldaterna kommer för att deportera dem till Auschwitz?

Nu tvingas de gå under jord och leva dolda i en lägenhet. Stella fortsätter att röra sig ute på gatorna och möter där en man, Rolf Isaaksohn som lärt sig förfälska pass.

- Hur träffas Stella och Rolf? Hur skulle ni beskriva Rolfs personlighet och karaktär?
- Hur skulle ni beskriva Rolf och Stellas relation? Passar de ihop?

Stella och Rolf blir angivna av sin vän och tidigare bandmedlem Inge. De blir fängslade av Gestapo.

- Beskriv situationen hos Gestapo. Hur behandlas Stella?

Judar som lyckades undvika att bli upptäckta av nazisterna under andra världskriget

kallades ibland för “ubåtar” (på tyska “U-Boote”). De levde gömda under ytan precis som ubåtar för att undvika upptäckt. Dessa människor levde i ständig rädsla för att bli upptäckta. Stella började arbeta som angivare åt Gestapo med uppdrag att hitta dessa människor.

- Hur framställs Stellas bevekelsegrunder i filmen? Varför börjar hon jobba som angivare?
- Hur arbetar hon? Ge exempel på olika situationer som hon iscensätter.

En man blir angiven av Stella på hennes stamcafé. När han förs bort av Gestapo sitter alla cafégäster kvar och fikar, till synes oberörda.

- Fundera en stund på vilken grund ett samhälle vilar när en scen som den som beskrivs lämnar medmänniskor till synes oberörda.

Tema: Att leva med sitt samvete

Det är lätt att fördöma Stella Goldschlags handlingar, att ange medmänniskor och skicka dem till en nästintill säker död är moraliskt förkastligt. Samtidigt bygger filmen upp en förståelse för hur kriget skapade vansinniga och pressade situationer, vände ut och in på många människors moral. Forskning efter andra världskriget visar att människor som begick grymma och onda handlingar var vanliga människor som du och jag. Stella beskrivs ofta som både offer och föröväre.

- På vilket sätt blev Stella ett offer?
- På vilket sätt blev hon en föröväre?
- Vilka händelser och personer påverkade hennes olika beslut? Diskutera.
- Går det att förstå hur Stella kunde bli angivare, såsom filmen framställer henne? Diskutera.
- Beskriv hur Stellas personlighet gestaltas i filmen. Hur är hon i början av filmen och hur är hon i slutet? Hur har hon förändrats?

- Hur tror ni att Stellas liv påverkades av det faktum att hon var ung kvinna i ett mansdominerat samhälle? Kunde hon dra några fördelar? Fanns det några nackdelar? Diskutera.
- Diskutera begreppet moralisk kompass, vad är det för något? Hur förändrades Stellas moraliska kompass? Vilka situationer påverkade den?

Stella undslapp Auschwitz och överlevde kriget. Istället fick hon fortsätta leva sitt liv i skuggan av de brott hon begått. I en paus under rättegången 1957 sitter hon med barndomsvännen Aaron Salomon. - Du måste visa att du ångrar dig, säger han.

- Vilka strategier verkar Stella använda sig av i filmen för att orka fortsätta?
- Vännen Aaron säger att det är viktigt att visa ånger, varför är det viktigt?
- ”Jag har aldrig haft ett liv” säger Stella i slutet av filmen. Vad menar hon med det?

Film och verklighet

Stella Goldschlag har funnits i verkligheten. När en film skapas, baserad på verkliga händelser, är det alltid viktigt att fundera över vad som är historiska fakta och vad som har dramatiserats för att skapa en tilltalande film.

- Ta reda på mer om den verkliga Stella Goldschlag. Vad vet vi om henne? Stämmer det vi ser i filmen?
- Vad finns det för fördelar i att ta del av en historisk händelse genom filmen

som uttrycksform? Kan vi uppnå något som vi inte kan få genom till exempel en historiebok eller en webbsida?

- Vad menas med att en film är ”baserad” på en verklig händelse? Finns det någon risk med att vi förstår historiska skeenden på ett vinklat eller skevt sett? Diskutera.

Slutdiskussion

Judedeföljelsen före och under andra världskriget skedde successivt. Ju längre utvecklingen gick desto svårare blev det för ”vanliga människor” att få stopp på den.

Filmen avslutas med ett citat: *Ni är inte ansvariga för det som hände. Men ni är ansvariga för att det inte händer igen.* (Max Mannheimer).

- En stor men viktig fråga; när och hur behöver en sådan människofientlig ideologi stoppas?
- Vad kan man som en ”vanlig” människa göra?
- Vad har likgiltighet för roll i en sådan här utveckling? Hur motverkas det?
- Vad kan Stella Goldschlags öde lära oss?

En filmhandledning från Medioteket av Elisabet Jonsved, elisabet.jonsved@edu.stockholm.se

För information och bokning av skolbio: kulan.stockholm sök på Skolbio Stockholm

Följ gärna Mediotekets arbete med film via Facebooksidan: Medioteket – film